

Андрій Лоїш

Василянський чин Святого Йосафата був заснований у XVII ст. на базі духовної спадщини святого Василя Великого (IV ст.) і в 2017 р. Б. урочисто відзначає свій ювілей. Синод єпископів Української Греко-Католицької Церкви, який 4-11 вересня 2016 р. відбувся у Львові-Брюховичах, постановив відзначення цієї події на загально-церковному рівні. Також на основі повноважень, отриманих від папи Франциска, Римський Апостольський Престіл 20 жовтня 2016 р. у рік 400-ліття Василянського чину Святого Йосафата надав повний відпуст. Повернімося думками назад у часи, коли відбувалися події, які споминаємо цього року.

Українське чернецтво завдяки визначній ролі, яку воно відігравало на церковно-культурному тлі Київської Русі, здобуло пошану українського народу. В очах людей монастир був святим місцем, де монахи вповні посвячували себе на служіння Богові. Все це припинило на деякий час в XIII ст. татарська руїна, яка до самих основ захитала чернечим життям. Тоді багато визначних монастирів понищено, і тільки деякі з них зуміли відбудуватися. Відновлене чернецтво у Київській Митрополії не проявляло стійкої органічної єдності. Монастирі були автономними і самостійними. Вони не творили жодного чину, хоча в документах XVI ст. в Польсько-Литовській державі вже часто зустрічаємо назву «Василянський чин» для означення східних ченців. Однак цей термін вперше почали використовувати нормандські королі в XI ст. після завоювання південної Італії, щоб розрізнити грецьких ченців від західних. Пізніше назва «Василянський чин», «Василіяни» узвичаїлася у Папській канцелярії й поширилася на інші країни, де жили східні ченці. З цією назвою тоді зародилось хибне уявлення, що дійсним засновником того «Чину» був святий Василій Великий, і що всі ченці на Сході живуть згідно з його правилами.

Щодо монашого уставу (правила), то не було якогось одного писаного для всіх монастирів, а скоріше чернецтво користувалося збором писань-порад святих отців, уставом святого Теодосія, усною або писаною окремкою традицією, а в більших

монастирях, – місцевими чи фундаторськими уставами. В духовних справах монастирі підлягали єпископам, а в економічних – часто залежали від світських патронів (ктиторів, меценатів).

Проте у тому часі Бог кличе до служіння щирих ревнителів віри, майбутніх велетнів духа – святого Йосафата Кунцевича (1580-1623) та митрополита Київського Йосифа Івана Велямина Рутського (1574-1637). Вони почергово вступили до одного запусілого монастиря Святої Трійці у Вільно (Литва) та розпочали в ньому реорганізацію чернецтва, яка згодом поширилась на цілу Київську Митрополію. У монастирі Йосафат провадив надзвичайно строге аскетичне життя, більшість часу проводячи у келії, а замість сорочки носив волосяницю. Свідки духовних подвигів Йосафата розповідають, що він ставив молитовну самотність і чистоту серця вище спільного життя. Його дух рвався на пустиню, але згодом він свою самотність гармонійно поєднав зі спільнотним життям.

Святість цього молодого ченця захоплювала Івана Велямина Рутського, який був давнім приятелем Йосафата і мав закінчені богословські студії в Римі. Відчувши покликання у 1607 р., Іван Рутський вступив до монастиря Святої Трійці, де вже перебував Йосафат Кунцевич, й одержав монаше ім'я Йосиф. Разом з Кунцевичем, Йосиф Рутський відновив Святотроїцький монастир і чернечу науку в ньому. В 1611 р., митрополит Потій іменував Йосифа Рутського Святотроїцьким архимандритом і того ж року висвятив його на свого помічника з титулом Галицького єпископа з правом наступництва. Згодом, ставши митрополитом, Рутський почав робити спроби об'єднання усіх монастирів під проводом одного головного настоятеля.

1617 року чернеча спільнота митрополита Рутського і Йосафата Кунцевича мала вже п'ять монастирів: Вільно, Битень, Жировиці, Новгородок і Мінськ, в яких проживало близько ста ченців. Маючи вже певний склад осіб і монастирів, митрополит Йосиф Рутський гадав, що настав час організаційно оформити свою чернечу спільноту. З цим наміром він скликав настоятелів згаданих п'яти монастирів і деяких видатніших ченців на першу чернечу капітулу до свого родинного маєтку в Новгородовичах у Білорусі. Наряди тривали від 20-го до 26 липня 1617 р. На засіданнях головував митрополит Рутський, який запросив до помічі деяких Єзуїтських богословів. На тій капітулі був присутній і архимандрит Йосафат Кунцевич, якого Рутський тоді зробив помічником Полоцького архієпископа. У своїй вступній промові митрополит пояснив ченцям, що запланована ним реформа має на меті насамперед славу Божу, і що вона є засобом для виправлення духовного стану. Під час Капітули Рутський вручив монахам «Спільні правила святого Отця Василя Великого, архієпископа Кесарії Кападокійської» та пояснив учасникам, що «він особисто, протягом довгого часу, збирав з різних творів святого Отця Василя і уклав ці Правила, пристосовуючи їх до вимог теперішнього життя, поділяючи їх на деякі основні розділи, щоб легше їх зрозуміти і запам'ятати».

У дійсності, на тій першій капітулі митрополит Рутський зреорганізував східне чернецтво в Київській митрополії та заснував «Чин святого Василя Великого» на зразок західних чинів. Найважливішим пунктом нового устрою була централізація, бо досі монастирі в Київській митрополії не були між собою об'єднані і не мали одного керівництва. Митрополит Рутський ще від 1605 року мріяв про зорганізоване чернецтво, щоб таким чином піднести духовне життя у Церкві. З централізації монастирів під одним головним керівництвом послідовно виникли нові потреби: спільні правила, спільні капітули-наради, візитація монастирів тощо. Тому під час наступних Генеральних капітул (1621 та 1623 рр.) митрополит Рутський разом із капітульними отцями уклали «Партикулярні правила для окремих служінь».

Найяскравішим борцем за євангельську досконалість в період становлення Чину святого Василя Великого був Святий Йосафат Кунцевич. Він вніс до Чину дух святості й чеснот і тим залишив на ньому незатерту печать своєї харизми. Святий Йосафат гармонізував молитву й апостольську працю і тим високо підніс піклування про власну святість й спасіння ближніх та дав світлий приклад для наслідування благородним душам, які прагнули досконалості.

Таким чином богонатхненна організація монашого життя й налагоджене духовне існування, живий приклад та єдність ідей, діяння розуму і волі принесли бажані результати. Монахи Чину святого Василя Великого почали вести активну місійно-душпастирську й навчально-просвітницьку діяльність. Створені видавництва поширювали не тільки наукову духовну літературу, але також видавали просту народну. Будучи добре науково вишколеними, оскільки від часів митрополита Київського Йосифа Велямина Рутського здобували освіту також і на Заході, ченці почали провадити вищі та нижчі школи, виховувати й навчати духовенство та давати гідних кандидатів для очолення ієрархії Греко-Католицької Церкви. Майже всі митрополити та єпископи, згідно з рішенням Замоїського Синоду (XVIII ст.), до середини XIX ст. були василянами. Отже події 400-літньої давності мають дуже важливе значення не тільки для окремого монашого чину, який сформувався у цей час, але і для нашої Церкви і всього українського народу.

Джерела:

1. 400-літній ювілей василянського Чину Йосафата// [Електронний ресурс] - Режим доступу до статті: <http://osbm.in.ua/news/400-litnii-yuvilei-vasyliyanskogo-chynu-iosafata>
2. Нарис історії Василянського чину Святого Йосафата //Записки ЧСВВ, Серія II, Рим, - 1992

Інфографіка:

З нагоди 400-ліття Василянського Чину Святого Йосафата виготовлена ювілейна медаль, на якій зображені провідні постаті Чину, ювілейні написи та Василянський герб.

На честь 400-ліття Василянського Чину Святого Йосафата Роман Василик написав ювілейну ікону. У центрі ікони – Святий Василій Великий (законоположник Чину). Навколо Василія: Святий Священномученик Йосафат Кунцевич, Митрополит Йосиф Велямин Рутський, Митрополит Андрей Шептицький, Блаженномученик Йосафат Коциловський, Блаженномученик Павло Гойдич а також Дрогобицькі священномученики еромонахи Северіян Бараник, Яким Сеньківський та Віталій Байрак.

- Василянський Чин Святого Йосафата своєю організацією завдячує Київському митрополитові Йосифу Веляминові Рутському (1574-1637) і Святому Священномученикові Йосафатові Кунцевичу (1580-1623).

- у 1882—1904 рр. під проводом оо. Єзуїтів відбулася Добромильська реформа ЧСВВ, внаслідок якої ОО. Василяни вийшли з-під юрисдикції місцевих єпископів та підпорядкувалися безпосередньо Римському Апостольському Престолу.

- У 1932 році Апостольський Престол надав чинові Святого Василія Великого офіційну назву: «Василянський Чин Святого Йосафата».

- За період існування Василянського чину було два великі періоди «знищення» і «забуття» його історії. Перший – коли російський уряд скасував Унійну Церкву в Білорусі, Литві і на Правобережній Україні, то на цих територіях ЧСВВ був практично знищений (тепер це православні монастирі і храми, римо-католицькі костели або руїни). Другий період – репресії комуністично-атеїстичного режиму в ХХ ст.

- Свого часу василіяни мали кілька потужних видавничих центрів і друкарень: у Вільнюсі (тепер Литва), Супраслі (тепер Польща), Почаєві та Уневі. У новітній період Василянський Чин заснував друкарні також поза межами України – у Румунії, Бразилії, Аргентині, Канаді. З Незалежністю України була відновлена Жовківська василянська друкарня та видавництво отців-василіян «Місіонер».

Головна Управа Василянського Чину Святого Йосафата

Протоархимандрит: Всесвітліший о. Генезій Віомар;

Головні Радники: о. Йоанікій Чверенчук, о. Діонісій Заведюк, о. Луїс Касіян, о. Степан

Стареправо;

Головний Економ: о. Маврикій Попадюк;

Головний Секретар: о. Діонісій Заведюк.

Спільним елементом цих урядів є завдання підтримки взаємин із церковними інституціями – на рівні Чину, і з державними інституціями – на рівні Головного осідку.

Протоархимандрит є Ієрархом у Чині, його обирає Генеральна Капітула Василянського Чину терміном на 8 років. Він представляє Чин перед Вселенською Церквою і суспільством, є законним представником Чину і має владу управління як у внутрішній, так і зовнішній сферах, щодо всіх Ченців і всього, що стосується духовного та організаційного управління всіх Провінцій і Чернечих осідків Чину згідно з нормами загального права і Василянського Статуту. Монастир Христа Царя у Римі є Осідком Головної Управи а також церковною і цивільною юридичною адресою Чину. Головна Управа Василянського Чину Святого Йосафата визнана Італійською Державою як Церковна організація і зареєстрована як юридична особа.

Чин поділяється на Провінції, якими управляють протоігумени. Провінції складаються з монастирів і резиденцій (резиденції – це малі монастирі, які мають менше, ніж 6 ченців), на чолі яких стоять ігумени й настоятелі. Провінції, як правило, знаходяться в межах однієї держави. На 2016 рік існувало 10 Василянських Провінцій: Найсвятішого Спасителя в Україні (до якої з 1992 р. тимчасово долучена Закарпатська Провінція св. Миколая), яка включає 29 монастирів і резиденцій; Непорочного Зачаття Пречистої Діви Марії в Аргентині (3 монастирі); св. Йосифа в Бразилії (15 монастирів); Пресвятого Серця Ісусового в Канаді (10 монастирів); св. Стефана в Угорщині (5 монастирів); Покрови Пресвятої Богородиці в Польщі (4 монастирі); св. апостолів Петра й Павла в Румунії (3 монастирі); св. Кирила і Методія у Словаччині (6 монастирів); Успення Пресвятої Богородиці в США (7 монастирів).

Андрій ЛОЇШ. 400-ліття Василянського чину Святого Йосафата// СЛОВО № 2 (70) 2017